

**Уважаеми членове на НЧ „Възраждане 1928”,
уважаеми гости,**

В навечерието сме на първи ноември – Деня на народните будители, който е от важно значение като атестат за нашата мисия като културни личности, носители на българския дух, запазен през вековете.

Два са големите празници на нашата духовност: 24 май се чества още от епохата на Възраждането – първото светско отбелязване на празника е на 11 май 1851 г., докато Денят на народните будители е учреден като национален празник през 1922 г. – след Окръжно № 17743/28.07.1922 г. на министъра на народното просвещение – в правителството на Александър Стамболийски – Стоян Омарчевски.

Но празниците в душата на българския гражданин, възпитан в духа на съзиданието и пробуждането за високи етични и културни достижения, са всекидневни и не би могло да бъде иначе, защото духът не е застинал в един, два или повече дни. Затова той едва ли има нужда от конкретен празник.

От друга страна обаче, празникът е особена реалност, почитаща дирята на онези великани, на чиито рамене будителството стои, без да се спъва и без да е подвластно на огъване. В тази връзка днес искам да ви припомня думите на министър Омарчевски, които остават в историята: „Любов и почит към стариннобългарското, благоговение пред дейците и строителите на нашето национално дело, старание и съревнование към доброто и хубавото, увлечение в идеалното – бяха мили, симпатични явления, които със своята същност трогваха и правеха живота приятен, съдържателен и високо смислен. Тия добродетели, насаждани в душите на поколенията в продължение на цели десетилетия, бидоха основно разклатени от отрицателните резултати на войните преди всичко в самото общество, а оттам и отражението на отрицателни прояви сред учащата се младеж. Последната се увлече от всекидневното, забавителното и лекото в живота; волност, безгрижие и лекомислие обладаха душата ѝ, и лека-полека тя се отдалечи от ценното и същественото в живота и миналото. А в полумрака на нашето минало се откриват големите фигури на редица велики българи, които с необикновено увлечение и с една завидна самопожертвувателност са служили на своя народ, които не са пожалили ни сили, ни младост, за да положат основите на нашия културен и политически живот. От Паисия насам до наши дни се редят светлите и лъчезарни образи на големи културно-обществени дейци, далечни и близки строители на съвременна България. Софроний Врачански, д-р Петър Берон, Неофит Бозвели, Неофит Рилски, братя Миладинови, Сава Раковски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Левски, Караджата, П. Р. Славейков, Иван Вазов и мнозина още големи и малки строители на нашето Възраждане и освобождение, както и големите фигури на политико-обществени и културни дейци след освобождението са завещали на поколенията своите несъкрушими, светли дела, които трябва да се сочат като примери, като образци на бляскаво изпълнен отечествен и национален, културен и граждански дълг. Стореното от тях ни удивлява, трогва, възнася; то окриля нашия дух; то му дава полети и творчество; то говори на сърцето и душата със силата и блясъка на идеала, с обаянието на обикновеното.

Нима трябва да забравим всичко това? Нима трябва да снемем поглед от това минало, в което имаме толкова светли образи, които като факли вечно осветяват нашия живот, та да се отдадем на един безцелен и безидеен живот? Напротив, първата наша грижа е да обърнем погледа на нашата младеж към всичко ценно и светло от нашето минало и да я приобщим към това минало, за да почерпи тя от него бодрост и упование, сила и импулс към дейност и творчество. Нашата младеж трябва да знае, че животът само тогава е ценен, когато е вдъхновен от идейност, от стремеж; само тогава животът е съдържателен и смислен, когато е обзет от

идеализъм, когато душите и сърцата трептят за хубавото, националното, идеалното, а това е вложено в образите и творенията на всички ония наши дейци, които будиха нашия народ в дните на неговото робство, които го водиха към просвета и национална свобода през епохата на Възраждането и които му създадоха вечни културни ценности през неговия свободен живот.

За да се възбуди, следователно, у нашата учаща се младеж и изобщо в младите наши поколения здрав, дълбок, смислен интерес към дейците на нашето минало, към просветните, политическите и културни дейци на нашия национален живот – интерес, който засега се засяга случайно, било само от учителите по история и български език, било от отделни обществени дейци, Министерството на народното просвещение определя деня 1 ноември, деня на св. Йоана Рилски, за празник на българските будители, за празник, да го наречем, на големите българи, чрез който празник, уреден планомерно и системно, да се обединяват всички усилия в това направление, като тоя ден се превърне в култ на българския народен гений: отдавайки почит към паметта на народните будители, към ония, които като самоотвержени воители, водеха българския народ в миналото към просвета, към свобода, към култура, да вдъхновим младежта чрез техните светли образи към народни и културни идеали”.

Всички тези слова са квинтесенцията на идеята за будителството, не просто на желанието за още един празник, защото когато е налице завидна самопожертвователност, когато не пестиш „ни сили, ни младост”, тогава не мислиш за награда, нито за празник. Тогава е видим стремежът не просто да не се сменя поглед от едно достойно и величаво минало, но и нещо повече: метафората за светлината на факлите е ценен пример за вдъхновеност, идейност и искрен стремеж за възраждане на онези български културни ценности, които робството е наложило на българския дух. Забележете будителите, които будят народа си в „дните на неговото робство”. Да, именно робство, никакво самозвано „османско присъствие” (както някои се опитваха да омаловажават вековете на иго и гнет), защото тогава не забравяме девширме („кръвния данък”), нито Батак, нито Вазовото „От Батак съм, чичо. Знаеш ли Батак?”, нито думите на Левски срещу робството: „Ето близо е вече времето да докажем на душманите, че българинът не ще бъде вече роб, а свободен”. И като пълен антипод на това робство са „светлите и лъчезарни образи” на българските национални икони: Софроний Врачански, Петър Берон, Неофит Бозвели, Неофит Рилски, братя Миладинови, Раковски, Каравелов, Ботев, Левски, Караджата, Славейков, Вазов и мнозина други.

А нима, ако се касаеше за присъствие, щяхме да имаме всички тези великани на българския национален дух и гений? Нима Левски се бори срещу присъствие, нима Вазовият роман се нарича „Под присъствието”? Ни най-малко.

Днес, 102 години след споменатото знаменателно Окръжно, пред нас отново е актуален въпросът на Омарчевски: „Нима трябва да забравим всичко това?... та да се отдадем на един безцелен и безидеен живот?”

Трудна, но не неизпълнима е задачата ни да бъдем достойни продължители на начертания път на светлите образи на изброените наши будители (но и цяла плеяда други, като можем да започнем още с великото просветителско дело на светите братя Кирил и Методий), като едновременно отдаваме почит към паметта на народните будители, но сме и техни смели ученици. Ученици, които със свои смислени и светли дела трябва да бъдем сочени „като примери, като образци на бляскаво изпълнен отечествен и национален, културен и граждански дълг”, защото тъкмо този дълг ни прави отдадени на каузата свободолюбиви и осъзнати будители.

Благодаря ви за вниманието.

Росен Велчев, председател на НЧ „Възраждане 1928”, София